

אהבת כפרה

ראיתי אותו בחטף, אולי שנייה, אולי שתיים, אבל דמותו נצרבה בליבי כברזל מלובן לוחט המשאיר סימן בל יימחה. רק שנייה אחת התבוננתי בו והוא הסב ראש.

נסעתי לראות את העץ הקדוש במישור צחיח בערבה רחבת ידיים באתיופיה. מאז ומתמיד משכו את תשומת ליבי עצים גדולי אדרת ויפי נוף, עצים עבותים עם שורשי אוויר המשתרגים ויורדים מצמרות, דקלים שראשם בשמיים ורגליהם נטועות במים, פיקוסים ועצי סקוויה בני מאות שנים. אבל העץ הזה היה מרשים יותר מהאחרים. אדרתו של הבאובב הישיש הגיעה לחמישה עשר מטרים, נופו התנשא לגבה עשר קומות של בית מגורים. הוא היה נטוע בערבה כאנדרטה לכוח שמימי, עדות לכך שהנוף לרגליו מצמיח זרדים דקים והוא, ענק מתרומם כהר, מביט מגבוה על הסובב אותו.

הייתה לעץ נוכחות קדומה מתריסה, מנוגדת לריקנות האופפת את המרחב. התושבים סגדו לו כישות קדושה. הילכו סביבו ביראה, שטחו תפילות והגישו לו מנחות.

ממרחק ראיתי דמות עטויה לבן נשענת על גזעו, זעירה כחגב מול הענק השחום. קרבתי אל העץ והאיש כאילו נבלע בתוכו. קרבתי יותר וראיתי פצע פעור שנחצב בגזעו. מבעד לסדק נראתה הדמות, נעצה בי מבט ונעלמה במעבה הגזע.

ראיתי אותו בחטף, אבל תווי פניו השאירו רושם בל יימחה; מצח נישא, שערות חלקות גולשות לצדדים, מתמזגות עם זקן עשוי בקפידה ושפם המשלים מסגרת סביב פה מיוסר ועיניים שופעות רוך וחמלה, מעוטרות גבות וריסים שחורים מצוירים ביד אמן. דמות יפה זוהרת כשל קדוש קדום.

רוח קלילה הניעה את זלזלי העץ, נשאה יובש ואבק, ולפתע התחלפה בצינה של בין הערביים. מרחוק נצבע המראה באדמומית והעץ זהר ביופיו. והיכן נמצאת הדמות התנכית בלבן? לא העזתי לקרב לפתח הצר שנחצב בגזע, כוח סמוי מנע ממני לחדור לתחום האיש, להפריע את קסם הרגע. דמותו עדיין הילכה עליי. המתנתי והתבוננתי בבאובב הענק. עוד מעט ירד הלילה ופרחים לבנים גדולי מידות ייפתחו, יציפו את הסוואנה בריח מתקתק, פרחים הנפתחים בלילה ומתים עם הזריחה, ששעתם היפה קצרה. את מקומם יתפסו פירות מוארכים, להיט לקופים שינגסו בהם בתאוה.

להיכן נעלם האיש בן דמות היגון שאת פניו ראיתי ביעף? האם נבלע בקסמו של גזע הבאובב הקדוש?

פתרון התעלומה בא באקראי כעבור שנה, לאחר שהגזע סגר את הפצע שנקדח בו, צמח בהתקף עצמה, סתם את הנקב, בלע בקרבו את דמות היגון. ביקרתי במנזר בבית שמש, שם מציעים למכירה תמרוקי שמן זית, יינות ועדיים. באחת הפינות הוצגו מסגרות מעוטרות קרמיקה. מסגרת אחת משכה תשומת לב - היא עוטרה במגני דוד, חצאי סהר, חמסה וצלבים ובה תמונה שנראתה לי מוכרת. עיניים יוקדות זורות יגון,

השלמה, סליחה ורחמים, טוב לב ועוצמה, שערות גולשות וזקן. הרי זו הדמות של האיש שהכה בי כברק מפתח הבאובב. ביקשתי לרכוש את התמונה והנזירה סירבה בנימוס, "רק המסגרת למכירה", ושקעה בשרעפים.

"הכרתי את האיש", אמרתי לה. היא בהתה בי ללא אמונה. "ראיתיו נפרד...", הוספתי. היא המשיכה לבהות.

כשהוספתי "בעץ הבאובב הקדוש", עיוותה לחייה, פרצה בבכי וכסתה פניה בגלימה. "באתיופיה", מלמלתי. היא התעלפה, תמכתי בה בזרועותי ונשאתי אותה אל ספסל בצל תות עבות בחצר המנזר. שפכתי מים על פניה, היא התעוררה וביקשה בתחינה: "ספר לי על מוסא-משה-ישוע". חשבתי שהיא מתעתעת בעלפונה, אבל היא חזרה על השם והפצירה "ספר בבקשה, ספר". סיפרתי לה על המראה שנגלה לעיניי, הארכתני בתיאור עץ הקסמים וההוד שהילך על הסביבה, על הניגוד בין העץ העבות ושיחי הסוואנה הירודים, הפרחים קצרי החיים הנפתחים בלילה ועל הזוהר הנגלה בשקיעה. אמרתי לה שאת הדמות שנכנסה לצוהר שנקדח בגזע ראיתי רק לשנייה, אבל היא לא משה מזיכרוני, נצרבה בתודעה.

"תודה", אמרה ופניה זרחו באור נגוהות, במבע טוב ורחום של נזירות באשר הן, "תודה", הדהד קולה ברעד, "ידעתי שיגשים את משאת ליבו", ושתקה בהשלמה כאילו נגולה מועקה מליבה.

לא הייתי צריך להפציר בה לספר על האיש. היא בחנה את עיניי, ליטפה במבט את סקרנותי: "הוא נולד בשם מוסא, בן לאם יהודייה ולאב נוצרי בבית לחם. חיינו היו מסכת ייסורי איוב. הסביבה התנכלה להם ותבעה הוכחת נאמנות, אחרת יבולע למשפחה. וכך נשלח מוסא עם חגורת תופת אל ירושלים היהודית. אבל במקום לפוצץ את המטען הסגיר עצמו לידי היהודים. הם פוצצו את המטען במקום כלשהו, הודיעו על מתאבד הרוג ונתנו לו זהות שונה. מוסא הפך למשה. ידיעתו בשפה הערבית סייעה לו והוא השתלב במסגרת צבאית, הפך לצייד של שולחיו". היא בחנה את השפעת דבריה. פניי שיקפו תדהמה.

"הייתי אשת סוד", אמרה "וגם אשת חיק", לחשה בביישנות. "אני זוכרת את שיחת הפרידה, בטיול לדרום, ליד עץ באובב ענף. משה דיבר כסהרורי, מזיגה של כאב והכאה על חטא. פניו השתנו במהלך הדיבור, כאילו עבר גלגול נשמות ונשא על גבו את סבל העולם". תהיתי, האם בשל הייסורים שינה שמו לישוע. היא קראה את מחשבתי אבל לא הגיבה.

"אינני מאשימה אותך, אנשי בית לחם גילו את סודך, כלאו את אימו והחלו לענות אותה. הם שיגרו לך מסר שאם ימאן לשתף פעולה הם יגבירו את הלחץ עד שתוציא נשמתה. הוא נעתר להם ושילח מחבל מתאבד, שפוצץ עצמו והרג שלוש נפשות, בהן ילד ואימו. משה מצא עצמו שבוי בידיהם. הם דרשו ממנו להרוג יהודי במו ידיו, להביא להוכחה אופן כרותה, רק אז ישחררו את אימו הזקנה ויניחו לו".

היא בהתה בעץ התות, הזדהתה בתחושת המלכוד של מוסא-משה, היהודי ערבי, ששיתף פעולה עם רוצחים וציידים מחבלים. אבל שגיתי

בהלך רוחה. היא לא קוננה על אהוב שנעלם, לא דיברה על אח רוחני שנמוג, אלא ליטפה במבט אוהד את התמונה, ריחפה עליה במגע עדין באצבעה, סימנה הילה מעל הראש ואות צלב על המצח. "שוחחנו על שכר ועונש, על חטא וכפרה, על ישוע. כאשר משה הזכיר את השם זהרו עיניו. סיפר בלהט כיצד נטל ישוע את השם המפורש מארון הברית במקדש, הטמיע אותו בבשרו והערים על כלבי הנחושת ששמרו על הארון, כיצד נאבק לעיני שלומציון המלכה ביהודה וזה הטיל עליו מימיו עד שהפך טמא. ואז יצא לירדן, טבל בו ונטהר וחזר לירושלים להשיג שוב את השם המפורש, נלכד, הושם על ראשו כתר קוצים והוא הועלה לקורבן במקום השה, כפרה על מעשי עוולה וסבל של בני האדם".

"הרי זה הסיפור האלגורי המלגלג על ישוע", אמרתי במבוכה. היא התעלמה.

"הוא סיפר על עצי מקלט באפריקה, בדומה לערי מקלט בתנ"ך, לשם מגיעים רוצחים ואנשי עוון למצוא מסתור ומחילה." היא בהתה בתמונה אחוזת הילת קודש. "רק נזירים קדושים נטמעים בעץ, בדומה לצלוב, זוכים לכפר בסבל על עוולות האדם".

הבטתי בתמונה העטורה קישוטי קרמיקה. פני הדמות קיבלו חיות. עיני היגון נגלו אליי בהשלמה זוהרת מפתחו החלול של הבאובב. והעץ לפת-סימם במחשך, כדי לכפר על עוולות.